

О.І. Белокоз (Київський національний торговельно-економічний університет, Україна)

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОВЕРДРАФТУ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У статті розглянуто проблемні аспекти обліку овердрафту та надано практичні рекомендації щодо їх вирішення. Запропоновано визначення поняття «овердрафт» у правовому полі.

Ключові слова: овердрафт, дебіторська заборгованість, кредит, зобов'язання підприємства.

Табл. 1. Рис. 1. Літ. 12.

О.И. Белокоз (Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина)

ПРОБЛЕМЫ УЧЕТА ОВЕРДРАФТА НА ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

В статье рассмотрены проблемные аспекты учета овердрафта и предоставлены практические рекомендации относительно их решения. Предложено определение понятия «овердрафт» в правовом поле.

Ключевые слова: овердрафт, дебиторская задолженность, кредит, обязательство предприятия.

O.I. Belokoz (Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine)

PROBLEMS IN OVERDRAFT ACCOUNTING AT TRADE ENTERPRISES

The article considers the problem aspects in overdraft accounting and presents practical recommendations concerning their solution. Determination of the notion "overdraft" within the legal field is offered.

Keywords: overdraft; accounts receivable; credit; enterprise liabilities.

Постановка проблеми. Більшість торговельних підприємств України мають незадовільний коефіцієнт загальної ліквідності, а це означає, що сума поточних зобов'язань значно перевищує величину поточних активів. Крім того, у складі дебіторської заборгованості є сумнівна заборгованість, оскільки збільшення позикових коштів відбувається в основному за рахунок кредитних коштів, то у цьому випадку їх залучення зменшує ефективність. Тому прискорення оборотності оборотних активів є одним із пріоритетних напрямів діяльності підприємства.

Для практики торговельних підприємств характерним є те, що свої зобов'язання перед постачальником треба обов'язково виконати, хоча коштів на поточному рахунку недостатньо, наприклад, через затримку надходження виручки або низької платоспроможності покупців. У такій ситуації затримка платежу постачальнику навіть на кілька днів може призвести до втрати вигідних контрактів, формування негативного іміджу на діючому сегменті ринкових відносин. Тому за таких обставин допоміжним засобом може стати овердрафт як форма короткострокового кредитування. Саме особливості обліку й проблемні аспекти овердрафту висвітлюються у даній статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питань обліку й управління грошовими коштами висвітлені в працях М.Т. Білухи [5], І.О. Бланка [6], Є.В. Мниха [8], В.А. Туржанського [12] та інших.

Метою дослідження є визначення й вирішення проблемних аспектів обліку овердрафту на торговельних підприємствах.

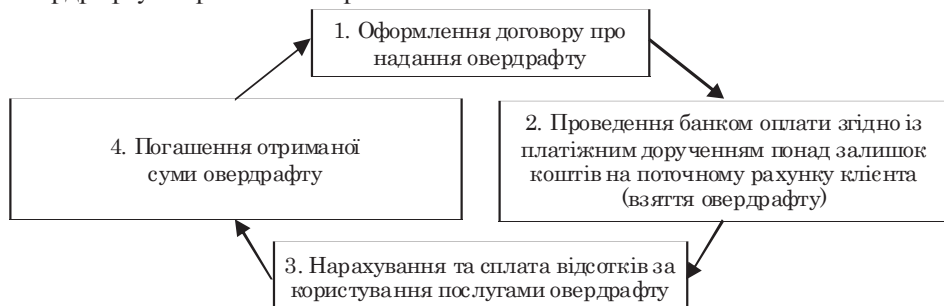
Основні результати дослідження. У законодавчому полі України термін «овердрафт» зустрічається у двох нормативних актах Національного банку України, які нині втратили чинність:

1. У Плані рахунку бухгалтерського обліку банків України, затвердженому Постановою Правління Національного банку України від 21.22.1997 №388 [3], в якому зазначалось, що «овердрафт» – короткостроковий кредит, який надається банком для надійного клієнта більше його залишку на поточному рахунку в цьому ж банку у межах раніше погодженої суми.

2. П. 1.5. Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням (затвержене Постановою Правління Національного банку України від 19.04.2005 №137 [4]) було зазначено, що «овердрафт» – короткостроковий кредит, який надається банком для клієнта у випадку перевищення суми операцій за платіжною картою над залишком коштів на картковому рахунку або встановленого ліміту кредитування.

Чинною ст. 1072 Цивільного кодексу України передбачено, що банківські установи проводять розрахункові документи відповідно до черговості їх надходження і виключно в межах залишку коштів на рахунках клієнта, якщо інше не передбачене договором між банком і клієнтом [1]. Відповідно до ст. 1069 Цивільного кодексу України, якщо банк здійснює платежі з рахунка клієнта, незважаючи на відсутність на ньому коштів (кредитування рахунку), то вважається, що банк надав клієнтові кредит на відповідну суму із дня здійснення цього платежу. Тобто таким кредитом є овердрафт [1].

Хоча чіткого визначення терміна в чинних нормативно-правових актах немає, форма кредиту «овердрафт» повноцінно функціонує в українській банківській системі як елемент різноманітних фінансових інструментів. Зважаючи на це, варто доповнити перелік законодавчих термінів таким визначенням: овердрафт – форма кредитування, згідно з якою суб'єкт підприємницької діяльності має змогу здійснювати безготівкові розрахунки понад фактичні залишки коштів на поточному (картковому) рахунках. Схематично механізм овердрафту зображений на рис. 1.

Рис. 1. Механізм овердрафту на торговельному підприємстві, узагальнено за даними [9–11]

Таким чином, при оформленні договору про надання овердрафту узгоджується максимальна сума надання овердрафту, зазначається розмір відсотків

за користування цим видом короткострокового кредитування та максимальний строк, на який надається овердрафт. Цей договір може оформлюватись як без застави, так і може бути підкріплений заставою або поручительством третіх осіб. При оформленні такого договору може використовуватись як поточний рахунок клієнта, так і відкриття додаткового овердрафтного рахунка у цьому ж банку.

При оплаті рахунків клієнта понад залишок коштів на поточному (овердрафтовому) рахунку утворюється дебетове сальдо на кінець банківського дня. Строк взяття овердрафту максимально складає 30 днів безперервного дебетового сальдо на поточному рахунку клієнта. При цьому банк кожного дня нараховує суми відсотків за користування овердрафтом. Потім кредит підлягає обов'язковому поверненню у встановлені письмовим договором терміни.

Погашення овердрафту може здійснюватись кількома варіантами:

- шляхом самостійного переміщення коштів із поточного рахунка клієнта на рахунок овердрафту;
- автоматично списуватись банком при надходженні коштів на поточний рахунок клієнта;
- за рахунок надходження коштів (отримання виручки від реалізації) від покупців на поточний рахунок.

Отже, для торговельних підприємств циклічне використання овердрафту дозволяє покрити розрив у часі надходження коштів від покупців та оплатою кредиторської заборгованості за товари, роботи й послуги постачальникам. Звісно, керівництву торговельного підприємства необхідно оперативно порівнювати такі показники, як максимальна кількість днів відстрочки платежу для покупців, вихідна націнка для покупців і нараховані відсотки за послуги овердрафту з метою запобігання негативних наслідків для фінансового результату в кінці звітного періоду.

Стосовно обліку овердрафту сучасне законодавство України не має чітких роз'яснень. Лише Міністерство фінансів України у своєму листі від 09.12.2003 №31-04200-30-5/7021 запропонувало таку схему відображення овердрафту: кредитне сальдо поточного рахунку при наданні банком овердрафту відображається на підставі виписки за кредитом рахунка 31 «Рахунки в банках» і відповідно до Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку №2 «Баланс» на звітну дату овердрафт буде включатись у Розділі IV пасиву балансу у складі «Короткострокові кредити банків» [2]. Це означає, що на рахунку 60 «Короткострокові позики» не відображуватиметься. Такої ж думки дотримується і В.А. Туржанський, який пропонує на основі досвіду економічно розвинутих країн «ввести зміни в чинні нормативні документи та зробити 31 рахунок активно-пасивним з відображенням кредитового сальдо та включенням його до активів балансу підприємства у дужках» [12, 236–237]. Проте, зважаючи на глобальну комп'ютеризацію бухгалтерського обліку, запровадження таких змін до методології обліку овердрафт спричинить зміни конфігурації, зокрема, в таких програмних версіях, як 1С 7.7, 1С 8.2, тобто в загальному налаштуванні програми треба дозволити проведення від'ємних значень. Щоб зафіксувати господарські операції з обліку овердрафту при дебетовому залишку коштів згідно із банківською випискою на кінець дня необхідно дозволити в

електронній версії бухгалтерського обліку проведення всіх документів при від'ємному значенні, а на практиці це може спричинити інші проблемні аспекти, наприклад такі, як списання кількості товару без відображення собівартості товару тощо. При широкому асортименті та значному товарообороту, що характерно для більшості торговельних підприємств, оперативно ліквідувати такі недоліки обліку в умовах його комп'ютеризації буде досить складно. Таким чином, пропонується обліковувати овердрафт тільки на рахунок 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті». Розглянемо типові операції обліку овердрафту при впровадженні таких систем обліку овердрафту, які відображені у табл. 1.

Таблиця 1. Типові господарські операції при наданні банком овердрафту, авторська розробка

№	Зміст операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн.	Податковий облік	
		Дт	Кт		Витрати	Доходи
1	Наданий овердрафт банком (проте ця операція не має підтвердження у виписці банку)	311	601	12000	-	-
1.1.	Оплачені товари, послуги постачальнику за рахунок овердрафту (включаючи ПДВ)	631	311	12000	-	-
2	Відображення податкового кредиту за правилами першої події - оплати	641	644	2000	-	-
3	Нараховані відсотки банку за користування овердрафтом	951	684	300	300	-
4	Оплачені відсотки за овердрафтом з поточного рахунку	684	311	300	-	-
5	Погашений овердрафт шляхом отримання коштів від покупців на овердрафтний рахунок	601	311	10000	-	-
5.1	Погашена дебіторська заборгованість покупців за раніше отримані товари, надані послуги	311	361	10000	-	-
6	Погашений овердрафт шляхом переміщення коштів з основного рахунку на овердрафтний	601	311	2000	-	-
7	Нараховані комісійна винагорода банку за послуги кредитування	92	685	140	140	-
8	Оплачена комісійна винагорода банку за послуги кредитування з поточного рахунка	685	311	140	140	-

У табл. 1 розглянуто основні типові операції з обліку овердрафту. При такій методиці обліку овердрафту бухгалтером торговельного підприємства здійснюються додаткові проводки при наданні овердрафту, що зазначено в рядку 1 табл. 1, та при його погашенні власними коштами підприємства шляхом пере-

міщення їх з основного поточного рахунка підприємства на овердрафтний. Ця операція відображена в рядку 6 табл. 1. Проте саме використання рахунка 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» дозволяє відобразити в обліку сутність овердрафту та не спричинить необхідності внесення змін до конфігурації ІС 7.7 та 8.2.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**:

- поняття «овердрафт» не має затвердженого визначення в законодавчому полі, незважаючи на активне його застосування у практиці як елемент фінансового інструментарію фінансових установ;

- тлумачення овердрафту як форми кредитування, згідно з якою суб'єкт підприємницької діяльності має змогу здійснювати безготівкові розрахунки понад фактичні залишки коштів на поточному (картковому) рахунках, пропонується ввести в нормативно-правові документи;

- використання рахунка 601 «Короткострокові кредити банків у національній валюті» дозволяє відобразити в обліку сутність овердрафту та не спричинить необхідності внесення змін до конфігурації бухгалтерських програм.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV зі змінами та доповненнями // zakon1.rada.gov.ua.

2. Про затвердження Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку №2 «Баланс» (Форма №1): Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 // zakon1.rada.gov.ua.

3. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України: Постанова Правління Національного банку України від 21.22.1997 №388 // zakon1.rada.gov.ua.

4. Про затвердження Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням: Постановою Правління Національного банку України від 19.04.2005 №137 // zakon1.rada.gov.ua.

5. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К., 2009. – 692 с.

6. Бланк І.О. Управління грошовими потоками. – К.: ІТЕМ Лтд, АДЕФ – Україна, 2007. – 735 с.

7. Дірки в гаманці залатає овердрафт (Суть овердрафту, порядок надання, аспекти обліку) // search.ligazakon.ua.

8. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Підручник. – К., 2008. – 513 с.

9. Овердрафт – особливості застосування й обліку // www.dtki.com.ua.

10. Овердрафт: документальне оформлення операцій, особливості відображення в обліку // search.ligazakon.ua.

11. Овердрафт: як отримати та відобразити в обліку // БУХГАЛТЕР & ЗАКОН // search.ligazakon.ua.

12. Туржанський В.А. Удосконалення обліку «овердрафту» на підприємствах торгівлі // Сталлий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – №4. – С. 233–237.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2012.